

Eduskunta, Lakivaliokunta

LAUSUNTO

10.2.2025

Viite: Lakivaliokunnan kokous keskiviikko 12.02.2025 klo 09.30

EOAK/331/2025

Hallituksen esitys (HE 204/2024 vp) eduskunnalle aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian kirjallista lausuntoa ja asiantuntijaa kuultavaksi yllä mainitusta hallituksen esityksestä, jolla toteutetaan seuraavaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen [ohjelman](#) kirjausta:

”Törkeän ampuma-aserikoksen vähimmäisrangaistus korotetaan neljästä kuukaudesta kahteen vuoteen vankeutta, jotta varmistetaan niistä tuomittavien vankeusrangaistusten pääsääntöinen ehdottomuus. Muutetaan törkeän ampuma-aserikoksen tunnusmerkistöä siten, että luvattoman ampuma-aseen kantaminen tai kuljettaminen yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa tulee rangaistavaksi törkeänä ampuma-aserikoksena. Korotetaan rangaistuksia vaarallisen esineen ja toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen hallussapidosta.”

Lisäksi hallituksen esityksen mukaan uutena rikoksena säädettäisiin rangaistavaksi ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten. Eräitä lähinnä hallinnollisten velvoitteiden rikkomisiksi luonnehdittavia tekotapoja siirrettäisiin ampuma-aserikoksen puolelta lievän ampuma-aserikoksen puolelle. Samalla viimeksi mainittuun rikokseen liitettäisiin vankeusuhka. Vaarallisen esineen hallussapidon enimmäisrangaistus ehdotetaan korotettavaksi kahdeksi vuodeksi vankeutta ja toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon

enimmäisrangaistus ehdotetaan korotettavaksi yhteen vuoteen vankeutta.

1. Kriminalisointiperiaatteet, perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ja painava yhteiskunnallinen tarve

Hallituksen esityksen mukaan ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten säädettäisiin uutena rikoksena rangaistavaksi. Siitä tuomittaisiin enintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Sakon tuomitsemisen mahdollisuutta ei olisi. Ampuma-aseen hallussapito, lainaaminen tai luovuttaminen tietyissä olosuhteissa luettaisiin jatkossa syyksi kyseisenä rikoksena. Uuden rikoksen selvittämisessä voitaisiin käyttää telekuuntelua.

Yleisiä lakivaliokunnan (esim. [LaVL 17/2027 vp](#), s. 5–6) käytännössä vakiintuneita kriminalisointiperiaatteita ovat ultima ratio -periaate, rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, oikeushyvien suojelun periaate, hyötyhaittapunninnan periaate ja ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate. Rangaistavaksi voidaan säätää vain sellainen moitittava menettely, joka loukkaa tai vaarantaa oikeusjärjestyksen suojaamia oikeushyviä. Rangaistavaksi säätämisestä tulee olla enemmän hyötyä kuin haittaa. Rangaistavaksi säätämiselle tulee olla myös painava yhteiskunnallinen tarve, jonka arvioinnissa yleensä lähdetään siitä, että on olemassa yhteiskunnallinen ongelma, jota on torjuttava myös rikosoikeudellisin keinoin.

Suomalaiseen perustuslakikäsitykseen kuuluu niin ikään hyvin kiinteästi ajatus siitä, että kriminalisoinneille tulee osoittaa painava yhteiskunnallinen tarve ja että rangaistusten tulee ”olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen” ([PeVL 56/2014 vp](#), s. 3). Perustuslakivaliokunnan käytännössä lainsäätäjän liikkumavaraa kriminalisointien säätämisessä on pidetty lähtökohtaisesti varsin väljänä, joskin siihen on todettu johtuvan rajoituksia sekä perustuslaista että Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista. Perustuslain asettamat rajoitukset uusille kriminalisoinneille kytkeytyvät keskeisimpiin perusoikeuksiin ([PeVL 23/1997 vp](#), s. 2–3). Perusoikeuksiin liittyvien kriminalisointien sallittavuutta arvioidaan samalla tavoin kuin perusoikeuksien rajoituksia yleensäkin. Rangaistussäännösten tulee täyttää perusoikeuksien rajoittamiseen kohdistuvat yleiset edellytykset samoin kuin kulloisestakin perusoikeussäännöksestä mahdollisesti johtuvat erityiset edellytykset ([PeVL 20/2002 vp](#), s. 6).

Ehdotetun sääntelyn arvioinnissa perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä ([PeVM 25/1994 vp](#), s. 5) keskeinen on oikeasuhtaisuusvaatimus. Sen mukaan perusoikeusrajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi. Perusoikeuden rajoitus on sallittu vain, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan intressin

painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään (esim. [PeVL 5/2009 vp](#), s. 2).

Aseiden hallussapidosta käytävään keskusteluun ei Suomessa yleensä liitetä sellaisia vahvoja perusoikeuksiin liittyviä näkökulmia kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Turvallisuuteen liittyviä perusteita pidetään Suomessa yleensä ratkaisevina. Sekä kriminalisointiperiaatteiden että perusoikeuksien rajoittamisedellytysten edellyttämän painavan yhteiskunnallisen tarpeen kannalta on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa ei ainakaan rikostilastoissa ole vielä nähtävissä sellaista aseisiin ja järjestäytyneen rikollisuuden aseiden käyttöön liittyvää yhteiskunnallista ongelmaa, jota uudella rikossäännöksellä ja muilla ehdotetuilla lainmuutoksilla halutaan torjua.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten merkitys tässä yhteydessä liittyy ennen muuta siihen, että esitetyt lainsäädäntömuutokset johtaisivat nykyistä selvästi enemmän ja tuntuvammin ehdottoman vankeusrangaistuksen käyttöön, millä on luonnollisesti merkitystä rikoksista rangaistuksiin tuomittavien henkilöiden perustuslain 7 §:n 1 momentissa suojatun henkilökohtaisen vapauden kannalta. Ehdotettu sääntely liittyy myös perustuslain 15 §:ssä säädettyyn omaisuudensuojaan erityisesti sen vuoksi, että uusi rikossäännös koskisi myös sellaista aseiden hallussapitoa ja luovuttamista, johon on myönnetty asianmukainen lupa. Perustuslain 10 §:ssä turvattua luottamuksellisen viestin salaisuutta koskee puolestaan sen arvioiminen, onko perusoikeuksien yleisten rajoittamisedellytysten mukaisesti hyväksyttävää, että ampuma-aseiden käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten lisätään telekuuntelun käytön perusterikoksiin ja samalla sen ehdotettu rangaistusmaksimi avaa tien myös useiden muiden pakkokeinojen käyttöön.

Pidän myönteisenä, että hallituksen esityksen luonnosta koskeneen lausuntokierroksen jälkeen Tilastokeskuksesta saatuja tietoja koskevaa osuutta (s. 20–23) on täydennetty. Erityisesti **painavan yhteiskunnallisen tarpeen** vaatimuksen arvioinnin kannalta tilastoista ilmenevällä aserikollisuuden yleiskuvalla on nähdäkseni merkitystä. Tilastotietojen perusteella aserikosten määrissä ei näyttäisi tapahtuneen viime vuosina merkittäviä muutoksia. Perusmuotoisten ampuma-aserikosten ja törkeiden ampuma-aserikosten lukumäärät eivät ole 2020-luvulla kasvaneet. Varsinkin poliisin tietoon tulleissa rikoksissa määrät ovat olleet pikemminkin vähenemään päin.

Nyt kysymyksessä olevaa lainsäädäntöhanketta on tilastotietojen valossa nähdäkseni vaikea perustella aserikoksiin liittyvällä jo olemassa olevalla painavalla yhteiskunnallisella tarpeella. Koska kysymys on paljolti piilorikollisuudesta, luvattomia aseita löydetään tyypillisesti sivulöydöksenä esimerkiksi huumausaineisiin liittyvissä etsinnöissä asunnoista ja autoista. Tällaisten etsintöjen määrä ei liene viime vuosina ainakaan vähentynyt. Sen vuoksi voitaneen olettaa, että myös luvattomia aseita olisi etsintöjen yhteydessä löytynyt kasvava määrä, mikäli tilanne olisi pahenemassa.

Tilastojen perusteella arvioituna tilannetta ei siis vielä voitane pitää erityisen huolestuttavana.

Painavan yhteiskunnallisen tarpeen arvioinnissa saattaa kuitenkin olla perusteltua tarkastella asiaa ennakoivasti edellyttäen, että ennakointi perustuu parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon ja sen perusteella tehtyihin huolellisiin johtopäätöksiin. Kokemukset ja kehityskulut läheisissä verrokkimaissa, erityisesti Ruotsissa, saattavat tässä suhteessa tarjota parhaan pohjan sen arvioinnille, mihin kehitys voi Suomessakin pahimmillaan johtaa.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, järjestäytyneen rikollisuuden arvioidaan kasvavan, kansainvälistyvän ja kovenevan Suomessa tulevina vuosina. Ruotsia pidetään tässä suhteessa yleisesti varoittavana esimerkkinä. Järjestäytyneen rikollisuuden välienselvittelyyn liittyneiden ampumavälikohtausten ja räjäytysten määrä on ollut Ruotsissa viime aikoina hälyttävän suuri eikä sivullisilta uhreiltakaan ole välttytty. Ruotsissa on ollut myös valitettavia tapauksia, joissa nuoret pojat ovat jengien lähettäminä käyttäneet ampuma-aseita ja aiheuttaneet kuolemantapauksia.

Kun järjestäytyneen rikollisuuden varsinaiseen päämäärään eli eri tavoin taloudellista rikoshyötyä tuottavaan rikolliseen toimintaan on usein vaikeaa päästä kiinni niin, että saataisiin hankittua tuomitsemiskynnyksen ylittävää näyttöä, viranomaisten on järkevää keskittyä myös ns. rinnakkaisiin maaleihin eli rikoshyödyn hyödyntämisen (rahanpesu) torjumiseen ja rikolliseen toimintaan liittyvän varustautumisen (ampuma-aseet) torjumiseen. Aseisiin painottuvaa toimintalinjaa voidaan Ruotsin esimerkkien valossa puolustaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaamiseen liittyvillä erityisen painavilla perusteilla.

Myös talousrikosten torjunnassa on perinteisesti käytetty hyvällä menestyksellä rinnakkaisen maalin taktiikkaa suuntaamalla viranomaisten toimia kirjanpitorikoksiin. Ankarien ampuma-asekriminalisointien logiikka on nähdäkseni perusteiltaan sama kuin talousrikostenkin torjunnassa; siis jos ei saada näyttöä talousrikoksista, tekijät tuomittakoon ankarasti kirjanpitorikoksista, koska yleisesti tiedetään, että laiminlyödyn tai hävitetyn kirjanpidon taakse peittyä vakaviakin talousrikoksia. Vastaavalla tavalla yleisesti tiedetään, että jengiläisten käsissä aseet aiheuttavat vammoja ja ruumiita. Siksi jengien asevarusteluun voidaan nähdäkseni painavan yhteiskunnallisen tarpeen perusteella lähtökohtaisesti puuttua myös uusilla kriminalisoinneilla ja ankaroituvilla rangaistusasteikoilla, vaikka ongelma ei vielä olisikaan samalla tavoin akuutti kuin Ruotsissa.

2. Ehdollisen ja ehdottoman vankeuden rajanvedosta säätäminen minimirangaistusta korottamalla

Esityksen mukaan törkeän ampuma-aserikosten vähimmäisrangaistus korotettaisiin neljästä kuukaudesta kahdeksi vuodeksi vankeutta, jotta varmistetaan niistä tuomittavien vankeusrangaistusten pääsääntöinen ehdottomuus. Neljän vuoden maksimirangaistus pysyisi ennallaan.

Yleensä pidetään lähtökohtana, että rikosten rangaistusasteikot on laadittava ja perusteltava tekojen haitallisuuden ja paheksuttavuuden eli kunkin rikostyyppin rangaistusarvon perusteella. Asteikot ovat keino rikosten keskinäisen rangaistusarvon määrittämiseen suhteessa toisiinsa (esim. [PeVL 1/2021 vp](#), s. 3). Tätä lähtökohtaa voitaneen pitää eräänlaisena rangaistusasteikkojen laatimiseen liittyvänä tarkoitussidonnaisuuden vaatimuksena, joka näkyy myös siinä, että rangaistusasteikkoja ei yleensä mitoiteta sen perusteella, missä laajuudessa epäiltyyn rikokseen voidaan soveltaa pakkokeinoja koskevia säännöksiä, tai sen mukaan, millainen vaikutus säädetyllä rangaistusasteikolla on rikoksen vanhentumiseen taikka mahdollisuuteen tuomita rangaistus ehdollisena. Edellä tarkoitettu tarkoitussidonnainen ajattelutapa ilmenee myös siitä, etteivät myöskään fiskaaliset tavoitteet yksinään ole hyväksyttäviä perusteita seuraamussääntelylle (ks. [PeVL 9/2016 vp](#), s. 4 ja [PeVL 61/2014 vp](#), s. 3).

Rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Saman pykälän 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavan syyn merkitystä harkittaessa otetaan huomioon rikoksentekijän sijoitus lastensuojelulaitokseen.

Käytännössä rikoksentekijän entisyydellä eli hänelle tuomituilla aikaisemmillä rangaistuksilla ja myös muilla rikoksentekijän henkilöön liittyvillä näkökohdilla on ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista koskevassa harkinnassa suuri merkitys. Muiltakin osin ehdollisen ja ehdottoman rangaistuksen rajanvedossa itsenäisen ja riippumattoman tuomioistuimen tapauskohtaisen harkinnan merkitys korostuu.

Edellä todettu huomioon ottaen hallitusohjelman kirjaus ”jotta varmistetaan niistä tuomittavien vankeusrangaistusten pääsääntöinen ehdottomuus” ei näytä hyvältä tuomioistuinten itsenäisen ja riippumattoman aseman eikä vallan kolmijaon kannalta¹. Kirjauksen sanamuodon perusteella syntyy helposti vaikutelma siitä, että tuomioistuinten harkintavaltaa pyritään olennaisesti rajoittamaan oikeudenkäynnin kohteena olevan rikosasian tapauskohtaisessa arvioinnissa siirtämällä yksi rikostyyppi käytännössä normaalin ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen rajanvetoon liittyvän harkinnan ulkopuolelle. Vähimmäisrangaistuksen muuttaminen tarkoittaisi myös sitä, että törkeästä ampuma-aserikoksesta ei voitaisi enää tuomita valvontarangaistusta tai yhdyskuntapalvelua. Vaikka lainsäätäjän tehtävänä on päättää rangaistusasteikoista ja siis eri rikosten keskinäisestä rangaistusarvosta, yhden rikostyyppin pistemäinen lukitseminen normaalin kokonaisvaltaisen rangaistusharkinnan ulkopuolelle hallitusohjelmassa

¹ Ks. Kieran Riley 2024: Trial by Legislature - [Why Statutory Mandatory Minimum Sentences Violate The Separation of Powers Doctrine](#) (Public Interest Law Journal)

kuvatuin tavoin ei välttämättä ongelmitta sovi rikosoikeusjärjestelmämme kokonaisuuteen.

En ole vakuuttunut siitä, että yhteen rikostyyppiin kohdistuva rangaistusminimin kuusinkertaistaminen hallitusohjelmassa mainitun ehdottamaan vankeuteen tähtäävän tavoitteen perusteella on sopusoinnussa rikos- ja perusoikeusjärjestelmämme edellä selostettujen perusteiden kanssa. Tämän kysymyksen tarkemmaksi arvioimiseksi hallituksen esityksestä tarvitaan nähdäkseni perustuslakivaliokunnan lausunto.

3. Rikosten esiintyvyysspyramidi ja rangaistusasteikko

Hallituksen esityksen mukaan törkeän ampuma-aserikoksen rangaistusasteikko olisi edellä todetuin tavoin jatkossa:

- 2 vuotta – 4 vuotta vankeutta

Rikoslaissa vakiintuneesti käytössä olevat lieviä ja perusmuotoisia rikoksia koskevat rangaistusasteikot ovat seuraavat:

- sakko
- sakko – 6 kuukautta vankeutta
- sakko – 1 vuosi vankeutta
- sakko – 2 vuotta vankeutta

Törkeiden tekemuotojen vakiintuneet rangaistusasteikot ovat:

- 4 kuukautta – 4 vuotta vankeutta
- 1 vuosi – 10 vuotta vankeutta
- 2 vuotta – 10 vuotta vankeutta

Perusmuotoisten ja törkeiden rikosten rangaistusasteikot menevät yleensä päällekkäin siten, että esimerkiksi pahoinpitelystä voidaan tuomita 1–2 vuoden vankeusrangaistus kuten törkeästä pahoinpitelystäkin. Ampuma-aserikoksen ja törkeän ampuma-aserikoksen kohdalla päällekkäisyyttä ei enää olisi, mikäli hallituksen esitys hyväksytään.

Yleensä rangaistusasteikolle asetuvien tekojen arvioidaan sijoittuvan asteikolle pyramidimaiseen muotoon, kun tekojen esiintyvyyttä kuvataan graafisesti esimerkiksi rangaistusasteikoille asetuvina pisteitä. Alla olevassa kuviossa pyramidin kärki voisi siis vastata esimerkiksi 10 vuoden maksimirangaistusta, kun taas pyramidin leveä pohja vastaisi saman asteikon minimiä eli yhtä tai kahta vuotta vankeutta. Pyramidin alaosa on leveämpi kuin yläosa, koska lievempiä tekoja on yleensä aina enemmän kuin törkeitä tekoja.

Rangaistusasteikon alaosaan sijoittuvia tekoja esiintyy kaikissa rikostyypeissä käytännössä määrällisesti moninkertaisesti verrattuna törkeimpiin rangaistusasteikon huipulle sijoittuviin tekoihin. Lievemmat teot muodostavat siis pyramidin leveän alaosan ja törkeimmät teot sen kapean huipun. Vastaavasti esimerkiksi näpistyksiä esiintyy huomattavasti enemmän kuin varkauksia, ja varkauksia enemmän kuin törkeitä varkauksia. Anastusrikosten, kuten muidenkin rikosten, esiintyvyys järjestyy siis käytännössä pyramidin muotoon.

Jos törkeän ampuma-aserikoksen rangaistusasteikoksi hyväksytään nyt esitetyin tavoin poikkeuksellisen suppea 2 vuotta – 4 vuotta, edellä kuvattu rikosten esiintyvyysspyramidi tulee sovitettavaksi rangaistusasteikolle poikkeuksellisen leveään tai ehkä jopa lähes tasakattoiseen muotoon, jolloin runsaslukuisista lievimmistä teoista tuomitaan suhteessa huomattavasti ankarampi rangaistus kuin pyramidin huipulle sijoittuvista harvalukuisista törkeimmistä teoista. On siis vaarana, ettei tekojen yksilöllisiä piirteitä voida ottaa riittävästi huomioon – ja tästä kärsivät nimenomaan lievempiin tekoihin syyllistyvät. Jos tarkoitus on korostaa törkeiden ampuma-aserikosten rangaistusarvoa, tuntuu oudolta, että kaikkein törkeimmistä teoista tuomittaisiin edelleen ”vain” neljän vuoden rangaistus, mutta lievimmistä törkeistä teoista rangaistaisiin aikaisempaan verrattuna kuusinkertaisesti. Pyramidi siis ikään kuin litistettäisiin:

Mikäli teon kohteena törkeässä ampuma-aserikoksessa on esimerkiksi vain yksi ase, ja jo siitä tuomitaan kahden vuoden vankeusrangaistus, voidaan pohtia, mitä tulisi tuomita menettelystä, jossa teon kohteena on komppanialle tai pataljoonalle riittävä määrä vastaavia aseita. Kahden vuoden rangaistushaarukka ei nähdäkseni ole riittävä kattamaan kysymykseen tulevien törkeiden ampuma-aserikosten kirjoa.

Vastaavia ongelmia ei nähdäkseni liity siihen, että vaarallisen esineen hallussapidon enimmäisrangaistus ehdotetaan korotettavaksi kahdeksi vuodeksi vankeutta ja toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon enimmäisrangaistus ehdotetaan korotettavaksi yhteen vuoteen vankeutta.

4. Ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten (RL 41 luku 2 §)

Rikoslain 41 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi rangaistussäännös, jonka 1 momentin mukaan rangaistukseen ampuma-aseen käsittelystä vakavan rikoksen tekemistä varten tuomittaisiin se, joka pitää hallussaan ampuma-asetta tai kaikkia sen kokoamiseen tarvittavia osia taikka lainaa tai luovuttaa sellaisen aseiden tai sen mainitut osat toiselle olosuhteissa, joissa ase on omiaan päätymään käytettäväksi sellaisen rikoksen tekemiseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka² 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn laittoman uhkauksen, 2 §:ssä tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tai 4 b §:ssä tarkoitetun kouluttautumisen terrorismirikoksen tekemistä varten tekemiseen.

Ehdotetun lainkohdan 2 momentin mukaan ampuma-aseen käsittelystä vakavan rikoksen tekemistä varten tuomittaisiin myös se, joka lainaa tai luovuttaa taikka yrittää lainata tai luovuttaa rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulle järjestäytyneelle rikollisryhmälle ampuma-aseiden tai kaikki sen kokoamiseen tarvittavat osat.

Ehdotettu tunnusmerkistö soveltuisi hallituksen esityksen perustelujen (s. 88) mukaan myös niihin tilanteisiin, joissa ampuma-aseiden hallussapitäjällä taikka sen lainaamisen tai luovuttamisen kautta saavalla on sinällään oikeus pitää kyseistä asetta hallussaan. Koska ampuma-aseiden ja aseiden osien hankkimiseen ja hallussapitoon oikeuttavia lupia ei käsitteäkseni myönnetä olosuhteisiin, joissa ase on omiaan päätymään käytettäväksi vakavan rikoksen tekemiseen, kysymykseen tulisivat tältä osin ilmeisesti lähinnä tilanteet, joissa vaadittavat luvat on saatu erehdyttämällä tai muuten virheellisillä perusteilla.

Rikoslain 41 luvun loppuun ehdotetun uuden määritelmäsäännöksen mukaan ”kaikilla” aseiden osilla tarkoitettaisiin ilmeisesti vain ampuma-aselain 3 §:ssä lueteltuja ja saman lain 18 §:n mukaan luvanvaraisia osia (esim. aseiden runko, piippu, luisti ja lukko) eikä siis lupavapaita aseiden osia kuten alle 10 patruunan lippaita muihin kuin sarjatuliaseisiin ja esim. pistoolin tai revolverin irrallisia tähtäimiä ja kahvoja. Ilmeisesti kuitenkin ampuma-aselain 19 §:n 2 momentissa tarkoitetut lupavapaat ennen vuotta 1890 valmistetut mustaruutiaseet tulisivat tunnusmerkistön piiriin, koska ne täyttävät ampuma-aselain 2 §:n mukaisen ampuma-aseiden määritelmän (ks. [HE 183/1997 vp](#), s. 41 ja 60).

Hallituksen esityksen perustelujen (s. 88) mukaan ehdotettu tunnusmerkistö koskisi myös tilanteita, joissa useampi henkilö pykälän tarkoittamissa

² ”Taikka” – sanan käyttö tässä yhteydessä näyttäisi katkaisevan yhteyden rangaistavaa menettelyä määrittäviin tekotapoihin (ks. [Lainkirjoittajan opas kohta 24.5](#)). Eri tekotapoja on vaikea hahmottaa säännöksen kirjoitustavasta.

olosuhteissa yksituumaisesti, mutta kukin erikseen, pitää hallussaan kaikkia saman ampuma-aseen kokoamiseen tarvittavia osia taikka erikseen lainaa tai luovuttaa sellaisia osia. Pidän perusteluja tältä osin ongelmallisina, koska tunnusmerkistön sanamuoto lähtee nähdäkseni varsin selvästi siitä, että henkilön hallussa tulee olla ”kaikki” ase osat eikä vain osaa niistä. Mielestäni hallituksen esityksen perustelut menevät tässä suhteessa pidemmälle kuin ehdotetun tunnusmerkistön sanamuoto näyttäisi sallivan. Rikosoikeudessa rangaistussäännösten laajentavat tulkinnat eivät ole mahdollisia.

Jos yksituumainen ase kaikkien osien erillinen hallussapito kuitenkin voisi täyttää ehdotetun uuden rikoksen tunnusmerkistön, henkilö, joka luovuttaisi vastaanottajalle täyden pistoolin lippaan, johon mahtuu yhdeksän patruunaa, ei olisi osallisena teossa, vaikka hänen osuutensa aseeseen ampumavalmiiksi saattamisessa olisi käytännössä ratkaiseva. Sen sijaan esimerkiksi piipun ja rungon erilliset hallussapitäjät ja luovuttajat voitaisiin tuomita kyseisestä rikoksesta. Edellä todettu johtuu siitä, että patruunoita (s. 89) tai lupavapaata lipasta ei siis ehdotetun tunnusmerkistön perusteella ilmeisesti katsottaisi ase osiksi.

Oma kysymyksensä on, mitä ehdotetussa lainkohdassa ylipäättänsä tarkoitetaan hallussapidolla ja miten lainaaminen rikoksen tekotapana poikkeaa muusta luovuttamisesta - jos lainaaminen kerran on tarpeen mainita lainkohdassa erikseen. Rangaistussäännöksessä noudatettaisiin tältä osin ampuma-aserikosta koskevan 1 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdan mukaista lainaamisen ja luovuttamisen erottelua, vaikkakin ampuma-aseteläin säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen ([HE 183/1997 vp](#)) mukaan lainaamisessa on kysymys luovuttamisesta.

Rikosoikeudellisen hallussapidon määrittelyssä on oikeuskäytännössä ainakin huumausainerikosjutuissa tukeuduttu siviilioikeudellisia, roomalaisesta oikeudesta periytyviä, hallinnan (possessio) ja luovutuksen (traditio) käsitteitä lähestyvään arviointitapaan. Ratkaisuun [KKO 2001:91](#) johtaneessa tapauksessa A oli puhelimesta kehottanut B:tä noutamaan huoltoasemalle kätetyn kokaiinierän ja toimittamaan sen eteenpäin myöhemmin ilmoitettavaan paikkaan. Korkein oikeus katsoi A:n pitäneen menettelyllään huumausainetta hallussaan ja yrittäneen levittää sitä (possessio longa manu - pitkän käden hallinta).

Kun ehdotetussa muutoksessa rikoslain 41 luvun 3 §:ssä säädettyyn törkeään ampuma-aserikoksen tunnusmerkistöön on hallussapidon sijasta käytetty ilmaisua ”pitää mukanaan”, lienee johdonmukaista päätyä tulkinnallisesti siihen, että hallussapito ja luovuttaminen saman luvun 2 §:ssä voisivat tarkoittaa myös sellaista etäisempää ”pitkän käden” hallussapitoa, josta on ollut kysymys ratkaisussa KKO 2001:91. Mukana pitämisellä tarkoitettaisiin hallituksen esityksen (s. 93) mukaan sitä, että henkilö pitää ampuma-asetta hallussaan liikkeessaan kantamalla sitä kädessään, vaatteissaan tai kantovälineessä. Kuvatuissa tilanteissa

kysymys olisi nähdäkseni lähinnä lyhyen käden (possessio brevis manu) hallinnasta.

Ehdotettuun tunnusmerkistöön kuuluvat "olosuhteet, joissa ase on omiaan päätyään käytettäväksi vakavan rikoksen tekemiseen". Hallituksen esityksen (s. 89) mukaan teon tulisi tyypillisesti olla sellainen, että siitä seuraa aseeseen päätyminen vakavan rikoksen tekemiseen. Teko-olosuhteiden perusteella olisi oltava ulkonaisesti havaittavia tai muuten todennettavia seikkoja, joiden mukaan on perustellusti luotavissa yhteys ampuma-aseen hallussapidon, lainaamisen tai luovuttamisen ja aseeseen mahdollisen vakavan rikollisen käytön suhteen. Tätä ei voitaisi välttämättä hallituksen esityksen mukaan päätellä mistään yksittäisestä seikasta tai tiedosta vaan kysymys olisi epäillyn rikoksen tutkinnassa ja myöhemmässä rikosprosessuaalisessa käsittelyssä ilmenneiden seikkojen kokonaisarviointista. Lainaus ja luovuttamisen tilanteissa seikkojen tulisi olla lainaajan ja luovuttajan tiedossa.

Hallituksen esityksen (s. 92) mukaan ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten olisi rangaistavaa vain tahallisuudella. Tahallisuuden tulisi kattaa koko tunnusmerkistössä tarkoitettu menettely. Tahallisuuden sisältö määräytyisi siitä koskevien yleisten sääntöjen ja periaatteiden mukaan.

Rikosoikeudellisen tahallisuusvaatimuksen suhdetta "on omiaan" -tunnusmerkkiin on käsitelty korkeimman oikeuden ratkaisussa [KKO 2006:37](#) ja sitä koskevassa Jussi Tapanin ja Matti Tolvasen artikkelissa "KKO 2006:37 ja rikosoikeuden yleisten oppien ihmema" ([Lakimies 5/2006](#) s. 838–846). Kysymys "on omiaan" -tunnusmerkin merkityksestä tahallisuusarvioinnissa ei kuitenkaan ole selvä.

Tapani ja Tolvanen ovat mainitussa artikkelissaan (s. 841) katsoneet, että on omiaan -edellytystä ei pidä lainkaan sekoittaa tahallisuusarviointiin. Kyse ei ole tahallisuuden näkökulmasta seurauksesta eikä olosuhteesta. Sen sijaan on omiaan -edellytys on rangaistavuuden objektiivinen edellytys aivan samoin kuin liikenneturvallisuuden vaarantamisessa (RL 23 luvun 1 §) asetettu edellytys, jonka mukaan menettelyn on oltava omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle. Kyseisen tunnusmerkin täyttyminen arvioidaan Tapanin ja Tolvasen mukaan normatiivisesti ulkopuolisen tarkkailijan näkökulmasta.

Tapanin ja Tolvasen painottama ulkopuolisen tarkkailijan näkökulma saattaa ehdotetun uuden tunnusmerkistön kohdalla johtaa rikosprosessissa hankaliin käytännön tilanteisiin, jos ulkopuolinen tarkkailija - kuten jälkikäteistä normatiivista arviota tekevät syyttäjät ja tuomarit - tuntevat rikollismaailmaa paremmin kuin henkilö, jonka väitetään tehneen kyseisen rikoksen. Syytetty saattaa esimerkiksi tunnustaa nähneensä jonkinlaiset kuviolliset nahkaliivit muutenkin moottoripyöräjengiläiseltä näyttäneellä henkilöllä, jolle hän luvallisesti luovutti aseensa, mutta kiistää sen, että hän olisi voinut tietää tai edes olettaa, että ase olisi liivimiehen esittämästä

poliisin myöntämästä hankintaluvasta huolimatta omiaan päättämään vakavan rikoksen tekemiseen tai rikollisjärjestön käyttöön.

5. Törkeän ampuma-aserikoksen ehdotettu uusi tunnusmerkistö (RL 41 luku 3 §)

Hallituksen esityksen mukaan ampuma-aseen mukana pitäminen yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa ilman oikeutta sellaisen aseiden hallussapitoon lisättäisiin törkeän ampuma-aserikoksen tekotavaksi. Yleisen paikan osalta viitataan järjestyslain 2 §:n 1 kohtaan.

Vastaava viittaus järjestyslakiin ehdotetaan otettavaksi myös rikoslain 41 luvun 6 §:ään (vaarallisen esineen hallussapito) ja 7 §:ään (toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito).

Uutta kvalifiointiperustetta ei sovellettaisi tapauksissa, joissa henkilöllä on lupa kysymyksessä olevaan ampuma-aseeseen, vaikka hän pitää sitä hallussaan luvan ehtojen vastaisesti.

Jos kysymys olisi siitä, että rikoksentekijä pitää hallussaan ampuma-asetta sellaisissa olosuhteissa, joissa ase on omiaan ehdotetun 2 §:n mukaisesti päättämään vakavan rikoksen tekemiseen, tilannetta arvioitaisiin hallituksen esityksen mukaan (s. 94) yleisten rikosten yhtymistä koskevien lähtökohtien valossa. Sen enempää hallituksen esityksessä ei ole konkurrenssikysymystä³ arvioitu. Pidän tätä puutteena, koska kysymys on ensinnäkin siitä, rangaistaanko tekijää kahdesta vai yhdestä rikoksesta ja toiseksi siitä, kumpi rikos on kysymyksessä, jos hänet tuomitaan vain yhdestä rikoksesta. Ottaen huomioon törkeän ampuma-aserikoksen korkea minimirangaistus, kysymys ei ole pelkästään akateeminen.

Korkein oikeus on lainkonkurrenssitilanteita koskevassa ratkaisukäytännössään (esimerkiksi [KKO 2010:52](#), [KKO 2014:7](#), [KKO 2017:57](#) ja [KKO 2021:7](#)) antanut merkitystä sovellettavien tekojen taustalla oleville suojattaville oikeushyville, jotka eri ampuma-aserikosten kohdalla lienevät samat (yleinen turvallisuus, henki, terveys). Jos suojattavat oikeushyvät ovat samat, tekijä tuomitaan lähtökohtaisesti vain yhdestä rikoksesta. Jos tunnusmerkistöön ei sisälly toissijaisuuslauseketta, kriminalisoinnilla suojattavien oikeushyvien yhtäläisyys ei kuitenkaan vielä ratkaise sitä, kummasta rikoksesta tekijä tuomitaan. Tällaisessa tilanteessa voidaan pohtia, onko jompikumpi rangaistussäännöksistä erityissäännös, joka syrjäyttäisi toisen. Nyt kysymyksessä olevassa konkurrenssitilanteessa tämäkään arviointiperuste ei kuitenkaan vaikuta täysin selvältä. On kuitenkin mahdollista, että ehdotettua 2 §:ää (ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten) pidettäisiin tuomioistuimessa erityissäännöksenä 3 §:ään (törkeä ampuma-aserikos) nähden, jolloin rikoksentekijä tuomittaisiin vain 2 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta, vaikka myös 3 §:n tunnusmerkistö sinänsä täyttyisi. Tulkinnanvaraisen

³ [LaVM 1/2024 vp](#), s. 4: "Lainkonkurrenssi: Tietty teko tai menettely voi täyttää useamman kuin yhden rikoksen tunnusmerkistön. Lakia sovellettaessa on tällöin ratkaistava, sovelletaanko tällaiseen tilanteeseen yhden vai useamman eri rikosnimikkeen tunnusmerkistöjä."

konkurrenssikysymyksen ratkaiseminen ratkaisisi siis samalla sen, onko teon minimirangaistus 14 päivää vankeutta vai 2 vuotta vankeutta.

Konkurrenssikysymyksen ratkaisemisesta riippumatta yleisemmälläkin tasolla voitaisiin vielä pohtia, onko esimerkiksi yksittäisen käsiaseen luvaton hallussapito yleisellä paikalla (3 § => min. 2 v.) huomattavasti moitittavampi teko kuin luvallisen tai luvattoman vastaavan aseeseen luovuttaminen järjestäytyneelle rikollisryhmälle (2 § => min. 14 pv) kuten ehdotettujen rangaistusasteikkojen minimirangaistusten erosta voitaisiin päätellä. Ehdotetut rangaistusasteikot eivät vaikuttaisi tässä suhteessa olevan täysin oikeasuhtaisia, vaikka rangaistusmaksimi onkin sama.

Vaikuttaa ilmeiseltä, että törkeän ampuma-aserikoksen kokonaisarvioinnin merkitys käytännön lainkäytössä korostuu, jos teon rangaistusminimiksi säädetään ehdotetuilla tavoin kaksi vuotta vankeutta. Tämä saattaa siis tarkoittaa sitä, että kokonaisarvioinnin rima törkeän ampuma-aserikoksen kohdalla tuomioistuimissa nousee, jotta tuomioistuimen kohtuuttomina pitämiltä lopputuloksilta vältytään.

Hallituksen esityksessä (s. 10) selostetun korkeimman oikeuden ratkaisun [KKO 2013:57](#) eri mieltä olleen jäsenen lausunnosta ilmenevin tavoin syyttäjä on kyseisessä tapauksessa rikoslakiprojektin alkuperäisen ajatuksen mukaisesti lähtenyt siitä, että törkeän rikoksen kokonaisarviointikriteerillä ei ole itsenäistä merkitystä vaan se on tarpeen kohtuuttomuuksien välttämiseksi. Tämä tarkoitti syyttäjän mukaan sitä, että kun kvalifiointiperuste täyttyy, myös kokonaisarviointikriteeri täyttyy, ellei arviointi johda kohtuuttomuuksiin. Tätä näkemystä vastaavasti hallituksen esityksessä (s. 37, 55 ja 95) on aiheellisesti todettu, että kokonaisarvostelun kautta päästään siihen, että rangaistuksen määräämisessä ei päädytä kohtuuttomiin lopputuloksiin, kun otetaan huomioon esimerkiksi tekijän tarkoitus ja teko-olosuhteet kokonaisuudessaan.

Hallituksen esityksessäkin useaan kertaan todettu kokonaisarvioinnin tarjoaman varaventtiilin korostunut merkitys viittaa nähdäkseni muiden edellä todettujen seikkojen ohella siihen, ettei hallitusohjelmaan kirjattua törkeän ampuma-aserikoksen minimirangaistuksen korottamista kahteen vuoteen ole loppuun asti harkittu.

Oikeusasiamies
Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos
Jarmo Hirvonen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.